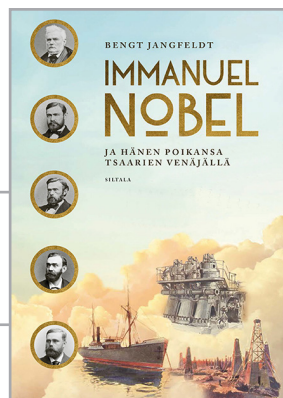

Nobelit Venäjällä

Veijo Kauppinen¹

Bengt Jangfeldt: *Immanuel Nobel ja hänen poikansa tsaarien Venäjällä*. Siltala 2023, 480 s. ISBN 9789523881693.

Ruotsalaisen slavistin Bengt Jangfeldtin kirja *Immanuel Nobel ja hänen poikansa tsaarien Venäjällä* kertoo ruotsalaisen Nobelin perheen menestystarinasta. Immanuel (1801–72) syntyi Gävlessä lasarettilääkäri Immanuel Nobel(ius) vanhemman poikana. Perheen seuraavia lapsia olivat sisaret Betty ja Amalia sekä veljet Robert (1829), Ludvig (1831–88), Alfred (1833–96) ja Emil (1843–64), joista Robertilla ja Ludvigilla oli kolmannen sukupolven perillisiä, Robertilla mm. poika Ludvig sekä Ludvigilla pojat Emanuel, Ludvig (Lullu), Rolf, Emil ja Gösta. Samojen etunimien toistuminen hankaloittaa henkilöiden erottamista toisistaan.

Monipuolisesti lahjakas arkkitehti, keksijä, insinööri ja konstruktööri Immanuel muutti vuonna 1838 Pietariin, jonne perusti Venäjän laivastolle höyrykoneita ja merimiinoja valmistavan konepajan. Hän myös kehitti yhdessä poikansa Alfredin kanssa nitroglyseriinin ja siitä edelleen jalostetun dynamiitin. Immanuelin poika Ludvig kasvatti Pietarin konepajasta maan menestyneimpiin kuuluneen alan tehtaan. Se oli paitsi maailman suurin dieselmootoreiden valmistaja myös sotakaluston toimittaja merkittävänä synergiaetunaan polttoaineen saaminen Nafta-yhtiöltä. Nobelin venäläisillä yhtiöillä ehti olla lukuisia nimiä ja kumppaneita.

Ludvigin veli Robert loi perustan öljy-yhtiö Branobelille. Se oli aikanaan Venäjän arvostetuin yritys ja Nobelin perhe sen ja muiden yritystensä kautta maan rikkaimpia. Nobelin nafta- eli öljyyn perustuvan teollisuuden toimipisteitä riitti ympäri eteläisen Venäjän keskuksena Baku.

Kivääreistä tuli takaa ladattavia. Niitä ja niiden luoteja valmistettiin Nobelin asetehtaissa amerikkalaisen eversti Berdanin suunnitteleman mallin mukaan Berdankan tuotenimellä.

Kaupunkiin muutti 1800-luvun jälkipuoliskolla runsaasti uutta väkeä. ”Nobel-kaupunkeihin” rakennettiin tehtaiden ohella työn ja levon yhdistäviä kokonaisuuksia asuntoineen ja vapaa-ajanviettotiloineen. Asuintalot olivat 2-4 kerroksisia, keskuslämmitettyjä sekä kylpyhuoneellisia ja vuokriltaan alhaisia.

Sukulaisten sopu rakoili ja keskinäiset suhteet hiersivät. Eikä kaikista ollut johtajiksi. Robertilla alkoi ilmetä psyykkisiä vaikeuksia. Hän jätti paikkansa ja lähti kiertelemään Eurooppaa, jonne Alfredkin muutti 21 Pietarin vuoden jälkeen.

¹ Kirjoittaja on Teknillisen korkeakoulun, nyk. Aalto-yliopiston konepajatekniikan emeritusprofessori.

Vallankumous muutti kaiken. Nobelit pakenivat Ruotsiin. Etelän öljylähteistä käytiin värikkäitä taisteluja. Vaikka taloudelliset menetykset olivat raskaat, ne muodostivat vain pienen osan Nobelin varakkuudesta. Osasta omaisuudesta saatiin myös palautuksia, missä mm. auttoi Nobelin aiempi kilpailija Standard Oil.

Nobelien uraa uurtava panos Venäjän teollisuudessa unohtui ja nimi yhdistettiin enää Nobel-palkintoon. Vuonna 1952 ilmestyi kuitenkin pienenä painoksena 700-sivuinen kirja *Ludvig Nobel och hans verk: En släkts och en storindustris historia*. Neuvostoaikana Nobeleita syytettiin riistäjiksi. Nykyään heitä pidetään esimerkillisinä yrittäjinä ja Nobelin nimellä on jälleen hohtoa.

Alfred Nobel muutti sittemmin Pariisiin ja sieltä edelleen San Remoon, jossa asui elämänsä viimeiset viisi vuotta. Hän osti ensin huvilan meren ääreltä. Huhujen mukaan hän suoritti laituriltaan naapurit suututtaneita koeammuntoja Välimerelle. Riita päättyi Nobelin ostettua naapurihuvilan Villa Rossin.

Jangfeldtin teos on ansiokas Nobel-suvun lukuisten aikaansaannosten kirjaus, jota voi suositella asiasta kiinnostuneille. Kirja ei ole tieteellinen tutkimus, vaan yleistajuinen tietokirja valikoituine lähdeluetteloineen. Sen runsas kuvitus on onnistunut.

Jangfeldtin (s. 1948) edellinen kirja on venäläisen aatehistorian kehitystä avaava ja nyky-Venäjän politiikan sekä kulttuurin erityispiirteitä tulkitseva *Venäjä – Aatteet ja ideat Pietari Suuresta Putiniin*. Hänet on palkittu kahdesti Ruotsin tärkeimmällä August-kirjallisuuspalkinnolla, muun muassa Vladimir Majakovskin elämäkerrasta *Panoksena elämä* (2008).